

СВОБОДА ЛЮДИНИ: ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІРИ

Актуальність теми дослідження. Свобода як феномен, ідея, цінність та ідеал – один із найважливіших аспектів буття людини. Представники різних історичних періодів своєрідно підходили до тлумачення цієї проблематики. Розвиток сучасної західної цивілізації значною мірою ґрунтується на тому розумінні свободи, яке постало впродовж останніх століть у різних течіях філософської думки. Особливе значення в підході до свободи як до субстанційної цінності належить лібералізму як важливому напрямку західної соціально-філософської думки. Свободу визначають як основу його категорію: навколо неї будують міркування, концепції та теоретичні структури ліберального характеру, у яких особливо наголошено на діалектичному співвідношенні індивідуального та соціального в житті людини, на тому, яким чином окрема особа здатна актуалізувати й реалізувати свободу, притаманну кожному індивіду від народження. **Мета дослідження** – проаналізувати індивідуальні та соціальні виміри свободи в сучасному ліберально-комунітаристському дискурсі. **Об'єктом дослідження** є феномен свободи в контексті ліберально-комунітаристського дискурсу (праці мислителів другої половини ХХ – початку ХХІ століття). **Предмет дослідження** – індивідуальні та соціальні виміри свободи: індивідуалізм, приватність, публічність, автономія, спільнота. **Завдання дослідження** – дослідити діалектичне співвідношення індивідуального та соціального в житті людини. «Свобода»- це абстрактне поняття, оскільки не можливо дати вичерпне та точне її визначення, через те, що її зміст, наповнення та складові постійно змінюються. На сьогодні існує приблизний перелік складових свободи. Їй притаманні такі компоненти, як: саморозвиток, самовизначення, самоволодіння, самообмеження, само формування, самореалізація, самопізнання, самосвідомість, вибір, відповідальність, воля тощо. Свободу слід аналізувати, з одного боку, на підставі індивідуальності та понять індивідуалізму, приватності, поняття автономії, а з другого, на підставі соціальності та понять публічного простору та його зв'язок з приватним, поняттям спільноти та комунітарності [1, с.75]. У лібералізмі поняття «свобода» індивіда прямо пропорційно пов'язана з поняттям «індивідуалізм»: наскільки індивід вільний у суспільстві, наскільки він має прав і свобод у ньому, наскільки він не відчуває контроль з боку держави, настільки він має можливість на прояв власних можливостей та здібностей, власного або групового індивідуалізму. Однак, свобода може асоціюватися й з повним свавіллям, з найтоншим мотивуванням людських вчинків, з усвідомленою необхідністю тощо. Свобода виявляється у здатності приймати рішення та діяти згідно власних цінностей та ідеалів, що формуються в процесі пізнання закономірностей реального світу; здатністю людини оволодівати умовами власного буття, долати залежність від природних та матеріальних сил, зберігати можливість для самовизначення, вибору власних дій та вчинків [2, с.124-125]. Завдання лібералізму полягає в тому, щоб зробити ці цінності інтелектуально й практично відповідними сучасним потребам. Скориставшись поняттям історичної відносності стане зрозуміло, що поняття свободи існує завжди. Конкретна свобода означає звільнення від впливу певних гнітючих сил, емансипацію від чогось, що колись розглядалось як нормальна частина людського життя, а тепер відчувається як щось обтяжливе [3,с.353-357]. Найвища цінність лібералів - індивідуальна свобода. Ліберали характеризуються негативним розумінням свободи, тобто свободи від примусу, протиставленою позитивній свободі, яка, на їх думку, веде до деспотизму [4, с.76]. В свою чергу комунітаризм пропонує розглядати свободу в ключі її соціальної зумовленості та висуває тезу, що ком'юніті – це середовище, яке повинне забезпечити цю свободу. Лінії аргументації комунітаристів базуються на тому, що спільнота є тим саморегульованим механізмом захисту автономії людини, яка покликана здійснити належне правове регулювання дотримання конституційних норм. Відсутність таких механізмів неминуче призводить до зростання контролю з боку держави та інших бюрократичних структур і, як наслідок, до утиску індивідуальної свободи. Ком'юніті є тією необхідною проміжною структурою, яка здійснює посередництво між особою і макросоціумом, забезпечує захист її прав і свобод. З огляду на вище зазначене, вільна людина потребує спільноти; збереження автономії особи вимагає нової інтеграції; реалізація людського капіталу залежить від здібності людей до спілкування – такі постулати сучасних комунітаристів [5, с.103]. Особистій свободі комунітаристи протиставляють колективну. Колективна діяльність спільноти відбувається не внаслідок обмеження, а через свободу й загальну добровільну згоду. Саме колективна свобода іноді спроможна більше реалізувати ті досягнення, для здійснення яких індивід надто слабкий чи безсилий, тоді як сила колективної дії велика. Прогрес людини, хоч у якому аспекті розглядати його, завжди полягає в загальному соціальному поступі, у здобутках усвідомленої та неусвідомленої співпраці [6, с. 696]. **Висновок.** Розкриття свободи та її вимірів у сучасному світі актуалізується в ліберальних та комунітаристських соціально-філософських теоріях, які ставлять за мету адекватно відтворити соціальну дійсність. У цих концепціях зміст свободи виражається в індивідуальному та соціальному аспектах через такі виміри, як індивідуалізм, приватність, публічність, автономія, спільнота. Приватність, як вимір свободи, становить концептуальну структурну особливість людського буття, що постає внаслідок індивідуалізації окремої особи та її самоусвідомлення через ставлення до себе. Розрізнення між публічним та приватним в житті особи оформлює її життя. Автономія як вимір свободи може бути здійснена через взаємодії людей у соціальних групах, які самі собою можуть мати різні форми. Різноманітність конфігурацій зв'язку між людьми зближує позиції сучасного лібералізму та комунітаризму. Сьогодні ліберали не менше, аніж комунітаристи, зацікавлені в розвитку та поціновуванні соціальної групи, хоч у них це і проявляється в інший, аніж у комунітаристів, спосіб. Дослідження вимірів свободи в сучасному світі виявило специфічну взаємопов'язаність індивідуального й соціального в житті людини.

Список використаних джерел

1. Слободянюк Л.М. Свобода людини: індивідуальний та соціальний виміри: дис. канд. філософ. наук / Л.М. Слободянюк; Львів. нац. Ун-т ім.І.Франка. Л.,2007. 184с.
2. Шевченко З.В. Індивідуалізм як складова розвитку демократії: дис. канд. філософ. наук: 09.00.03 / Шевченко З.В.; Черкаський держ. технологічний ун-т. К., 2005. 231с.
3. Дьюї Д. Либерализм и социальное действие., 2000. С.331-385
4. Золотницький, Е. Политический либерализм., 2000. 219 с.
5. Мурадян О.С. Индивидуализм та комунітаризм як ціннісні засади способу життя Харків, 2011. 228 с.
6. Гобхаус Л.Т. Держава та індивід. 2009. С.693-696.